

ali bo priznana za edino materialnost jezikovna forma (kar vodi v formalizem), ali pa je materialnost tudi človeško telo, koža, spolnost, energija, ki teče skozi mene in povzroča v svetu vrsto trkov in spajanj, nesrečnosti in radosti, konfliktov in pretakanj. In še: ali se človek kot člen — vloga brezkonfliktno vključuje v supersistem, kateri ga dirigira in planira, ali pa se v njegovem telesu, želji, nezavednem sprožajo tako izjemne ambicije, da človek konstruira absolutno, boga, sebe kot subjekt, kot osebo, kot moč, da se v imenu svoje absolutnosti spopada s svetom, z usodo, pri tem vzhaja v vrto-glave višine, a nato pada v obup in smrt. Je ta drugi del dileme le obnova tradicionalizma, metafizike? Je prvi del dileme nujno vezan na izginitev človekove težnje po absolutnem, po spopadu z usodo? So mogoče tudi druge oblike človeka zunaj subjekta in osebe, zunaj integritete, celovitosti, svrhovitosti?

Odgovorni na ta vprašanja potegnejo za sabo naše stališče do jezika in do moderne literature. Zato je osnovno vprašanje, ki ga zastavljam: je mogoča tragedija? Smo obsojeni na grotesko? Odgovor, ki ga dajem in ki je želja: obnoviti posluš za tragično razsežnost; postaviti se zoper družbo koda in uveljaviti spet človeško menjavo: protidar za dar, žrtev za žrtev, življenje za smrt.

Pavle
Zidar

Slovenski jezik je slovenska akcija

Jezik je akcija, slovenski jezik je torej slovenska akcija, v tej akciji sodelujemo subjektivno, množično in objektivno. Seveda je ta akcija dogovorjena, mislim na zakonitosti, ki jih je ustvarila zgodovina. Večkrat se v tej zgodovini govorice pesnikov ne počutijo preveč udobno, utesnjujejo jih, zato napetosti vsilijo jeziku stil, ki nam je neredko tuj in ki cepi celovitost zgodovine. Sicer pa tega ne počno le pesniki, pisatelji,

ampak tudi znanstvene in politične smeri jezik »žalijo«. Težko bi ugotovili, ali jezik odмира ali živi, čeprav so vidni simptomi tako razkroja kot rasti. Vseeno menim, da slovenski jezik še daleč ne bo doživel kratkega stika. Zanimiva bi bila komparacija literatur iz tridesetih, štiridesetih let s šestdesetimi, sedemdesetimi leti v pogledu gibkosti, živosti jezika. Morda bi šele tako merila dala ustrezen podatek, ali govorimo jezik prihodnosti ali pa že preteklosti. Sem pa odločno za vse pobude na nacionalnem ozemlju, ki naj jeziku, ki se je tako rekoč rodil po betlehemsko, oblasti omogočijo enakovreden razvoj z drugimi. Prav je, da govorimo dobro angleški, ruski, vendar je najbolje govoriti Slovincu slovenski.

Upam, da nimam prividov, če zapišem, da je jezik razbit na več socialnih struktur: višja, to je najpopolnejša, vseizrazljiva govorica obvladuje predvsem osveščeno kulturo, daleč za njo je jezik politikov, čeprav je tudi ta jezik zelo odmišljen in sposoben, ta dva kroga se napajata iz jezika vasi in drugih urbanizacij, ki tako rekoč proizvajata jezik in, ki je v resnici človekova stiska.

Pisatelj pravzaprav še najmanj ustvarja jezik, čeprav je najbolj vešč v tem izrazilu; v resnici njegov jezik izbrusi napetost, stvarnost, ki jo je treba ustrezno razporediti v novo semantično podobo, glas za vse to pa dobi iz sredine, ki se kratko imenuje stiska: iz potú, dela, boja.

Dimitrij
Rupel

Jezik tišine?

Spoštovani urednik,

sprašujete me o jeziku. Kakšna priložnost! Kakšna nepotrebna dolžnost! Koliko vprašanj! Koliko reči v njih, ki se z njimi že takoj v začetku ne morem strinjati! Kakšna temeljna vprašanja! Kakšna malomarnost: lotiti se jih takole mimogrede, z okrožnico, v prispevku k anketi! Vse to bi lahko govoril in godrnjal, ko sem prejel Vaše pismo.

In kljub temu, da je vse narobe, naj spet poskušam — katerič že? — razložiti svoj jezik. Za to gre namreč: z vsakim svojim tekstom, s stavkom, če hočete, definiram in preiskujem jezik. Kot prav vsak, ki govori in piše (ali samo prvo), vsak trenutek opisujem svoje mentalno posestvo, razodevam, od kod sem, katere reči so mi pri srcu itn. Nekaj besed spregovorim, nekaj stavkov napišem in že se ve, kdo sem. No, kot profesionalni izdelovalec jezikovnih variacij, pa naj bodo to romani ali učene razprave, sem v jeziku vpet še tesneje kot drugi: to pomeni, da jezik doživljam še posebej neprijetno in obvezujoče, včasih prav boleče. Kot poklicni voznik tovornjaka — medtem ko so »ne-pisatelji« nedeljski šoferji. Rutina, poreče kdo, malce dolgočasen posel, vendar posebnih duševnih težav ne more povzročati. Mogoče primerjava res ni najboljša: pokazala naj bi razliko v odnosu do vožnje in vozila. Voznik tovornjaka je največkrat sam svoj mehanik, in če se dobro ne spozna na svoje težko in nevarno vozilo, bo lahko obtičal daleč stran od domačega kraja, od kraja, kamor je bil namenjen. Vsak takt motorja sliši, vsak ventil, vsaka stopinja vzpona se mu pozna, medtem ko ga prehitevajo elegantni izletniki, ki jim je vožnja zabava in motor španska vas: namenjeni so iz kraja A v kraj B in vse, kar hočejo in znajo, je izpolnitev tega namena. Voznik tovornjaka se jim zdi okorno budalo, tu in tam si zasluži pomilovalen nasmešek, plin in hitro k cilju. Od zunaj se zdi upravljanje s tovornjakom igrača: lepo ga je videti iz daljave ali iz zraka, kako leze po cesti! Pisatelj pa je povrh vsega šofer, ki je vzljubil svoj tovornjak. In v tem svojem veselju je kdaj pa kdaj grozeča prikazen za lastnika zloščene pločevine, ki ga v vzvratnem zrcalu vidi kot neobzirnega, ciničnega, suverena velikan.

Pisatelj je hkrati spoštovan in zaničevan. Spoštovan, ker je iz tega, kar znajo tako ali tako vsi (za obvladanje materinščine pravzaprav ni potrebna nobena šola — zanimivo, da tudi za pisatelje nimamo šol, akademij, kateder...), torej iz vsakdanje snovi izdelal nekaj posebnega, nekaj oblikovno dognanega itd. Zaničevan — iz istega razloga — kajti v jeziku smo vsi mojštri in ni torej pisatelj nič drugačen, »nič boljši«.